

tehnološke promene u poljoprivredi i perspektive mlade generacije

danilo tomić

centar pk skv za
političke studije i
marksističko obrazovanje
»stevan doronjski«
novi sad, jugoslavija

primljeno svibnja 1987.

Sušтина tehnoloških promena u poljoprivredi i na selu jeste u boljem korišćenju neobnovljivih i većem korišćenju obnovljivih resursa. Time se znatno može povećati proizvodnja, dohodak, akumulacija. To je izuzetno značajno sa stanovišta ostvarenja novih radnih mesta u poljoprivredi i na selu i usporavanja procesa deagrarizacije. Nove tehnologije treba da doprinesu modernizaciji sela i poljoprivrede i da otvore perspektive mladoj generaciji u ovoj oblasti društvenog života i rada.

—→ Zahvaljujem organizatoru na pozivu da učestvujem u radu ovog skupa, a istovremeno pozdravljam inicijativu da se skup održi. Želeo bih da kažem nekoliko reči o tehnološkim promenama u poljoprivredi i na selu i perspektivama mlade generacije. Nedavno je usvojena strategija tehnološkog razvoja zemlje i mere za njezino ostvarenje.¹⁾ Pre nekoliko meseci CK SKJ raspravljao je o nauci i tehnologiji, a krajem maja (28. V) raspravljao je o problemima sela i poljoprivrede. SSRNJ pak organizovao je početkom maja savetovanje o planiranju razvoja sela. Očigledno je da su problemi tehnološkoga, seoskog i agrarnog razvoja veoma aktuelni u jugoslovenskoj društvenoj stvarnosti. Svest o njihovom značaju sve je jača. To je dobro. Dugo je bio prisutan birokratski način mišljenja da su proizvodne snage u poljoprivredi na zavisnom nivou razvoja i da treba samo menjati i usavršavati društveno-ekonomske odnose. Međutim, ta mišljenja ubrzo su se pokazala netačnima i neodrživima, kao i suprotna mišljenja da u razvoju prednost treba dati proizvodnim snagama.

Sušтина tehnoloških promena jeste u boljem korišćenju neobnovljivih i većem korišćenju obnovljivih resursa. Tehnološke promene u poljoprivredi i na selu moraju biti u funkciji povećanja proizvodnje, dohotka, akumulacije, bržeg razvoja poljoprivrede i samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa. Za uspostavljanje tih odnosa neophodno je prestrukturiranje poljoprivredne proizvodnje kako bi se ona uskladila sa zahtevima domaćega i stranog tržišta, kako bi se obezbedila bolja tehnološka zaokruženost proizvodnog procesa u reprodukcijom celinama, zajednička strategija naučno-tehnološkog razvoja poljoprivrede i sela, stra-

1) Vidi: Službeni list SFRJ, br. 32, Beograd: 8. V 1987.

tegija uključivanja proizvodnje hrane u međunarodnu podelu rada, a zatim njihova jača društveno-ekonomska povezanost – jer su ovi procesi u dijalektičkoj međuzavisnosti.

Tehnološke promene u ovoj oblasti treba da doprinesu ostvarenju ovoga što sam pomenuo. Koje su to promene? Osim brže informatizacije poljoprivrede i sela, koja će omogućiti brže korišćenje neobnovljivih resursa, neophodno je razvijati biotehnologiju. Biotehnoški postupci omogućavaju preradu biomase – alternativnog izvora energije koji dosta obećava. Znači veće korišćenje obnovljivih resursa.

Godišnje se na našim njivama proizvede preko 20 miliona tona biljnih otpadaka, što je ekvivalent za 8 miliona tona mazuta ili preko 70% uvozne nafte. Biomasa (nusproizvodi) golem je i neiscrpan (obnovljiv) izvor energije. Treba ovladati tehnologijom njene prerade. Mogućnosti dobijanja biogasa iz stajnjaka takođe su raznovrsne. Sve su to nedovoljno poznaje i koristi. Razumno korišćenje ovih mogućnosti može umnogome da ublaži energetske probleme koji su u poljoprivredi sve izraženiji. Cena energije u ceni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ima visoko učešće i stalno raste.

Nosioci tehnoloških promena moraju biti naučni i obrazovni instituti, fakulteti i agroindustrijski kombnati. U toku su procesi reafirmacije zadrukarstva i savetodavnih službi na selu. I njihova uloga u tehnološkim promenama, pod uslovom da su kadrovski osposobljeni, mogla bi biti veoma značajna.

Postavlja se pitanje: Kakva je međuzavisnost tehnoloških promena, modernizacije života i rada na selu i poljoprivredi i perspektive mlade generacije u ovoj oblasti? Rekao bih da je višestruka.

Mi smo jedna od retkih zemalja koja je u proteklih 40 godina posleratne izgradnje, ubrzanom industrijalizacijom kojoj u privrednom razvoju nema alternative, prouzrokovala stihijnu deagrarizaciju. Procenat seoskog stanovništva smanjen je za preko 50% (sa 70% odmah posle rata, na ispod 20% sredinom osamdesetih godina). Drugim je zemljama za te procese trebalo 80–90, 100 i 120 godina. Daskora smo se hvalili time, smatrali smo to našim velikim uspehom. Dolazi vreme kada možemo i žaliti zbog toga. Brz transfer radne snage i stanovništva sa sela u gradove smanjio je i ublažio agrarnu prenaseljenost koja je godine i godine bila prisutna u našoj poljoprivredi i na selu. Istovremeno, razrešavanjem agrarne prenaseljenosti, pojavila se gradska (industrijska) prenaseljenost. Prema najnovijim podacima (februar, 1987), u Jugoslaviji ima oko 1.080.000 nezaposlenih mladih ljudi. Gradovi su nam »prebukirani«. Na jedno upražnjeno mesto u jasicama, obdaništu, školi, fakultetu, radno mesto, za stan, mesto u domu penzionera konkuriše 10–50 i više kandidata. Na selima je situacija sasvim drukčija. U nekim selima spajaju se po 2–3 odeljenja da bi se kompletirao razred od 20 učenika, u nekim odeljenjima ima svega po 2–3 učenika, radnih mesta ima upražnjenih i nepopunjenih, a stambenih kuća napuštenih, itd.

Mislim da je ozbiljno narušen zakon razmerne raspodele društvenog fonda rada i zakon ekonomisanja društvenim fondom rada i neophodna je njihova rehabilitacija. Pored reafirmacije zakona srazmerne raspodele društvenog fonda rada, veoma je važno u oblasti proizvodnje hrane, a i šire u privredi, reafirmirati jedan od osnovnih ekonomskih zakona – zakon ekonomisanja fondom društvenog rada, posebno u proizvodnji inputa za poljoprivredu, zatim u samoj primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji. Između zakona srazmerne raspodele

i zakona ekonomije društvenog fonda rada postoji povezanost. Zakon srazmerne raspodele preduslov je boljeg ekonomisanja fondom društvenog rada. Šta znači reafirmacija ovih ekonomskih zakona za perspektive mlade generacije? Znači da je potrebno poboljšavati ekonomske i društvene uslove života i rada u poljoprivredi i na selu, i time stvoriti uslove za usporavanje migracionih procesa. Ne treba se opterećivati nikakvim raslojavanjem i bogaćenjem sela, ti su procesi u gradu izraženiji. Između poljoprivrede i sela ne treba stavljati znak jednakosti. Poljoprivreda je privredna grana, a selo naseobinska jedinica. Mnogi rade u poljoprivredi a žive u gradu, i obrnuto: žive na selu a rade u vanpoljoprivrednim delatnostima. Te raznovrsne mogućnosti treba sve više koristiti. Do reforme (1965) bilo je veoma naglašeno prelivanje sredstava iz poljoprivrede u industriju. Posle reforme to je delimično ublaženo, ali još uvek traje. Prenaseljenost smo u poslereformsom periodu rešavali i odlaskom oko milion ljudi na rad u inostranstvo.

Danas treba stvarati uslove za njihov povratak. Na tome se radi i treba da se radi. Sem toga, nama je trenutno potrebna akumulacija i za milion novih radnih mesta (za milion nezaposlenih) koju trenutno nemamo i, rekao bih, u dužem vremenskom periodu nećemo ni imati. Sigurno je da selo i poljoprivreda neće sami razrešiti ove probleme, ali mogu ih amortizovati, ublažiti. Proces industrijalizacije teći će i ubuduće. Smanjenje broja seoskog stanovništva takođe. Retransfer stanovništva iz grada u selo neće biti moguć. Mnogo se toga promenilo i u sistemu vrednosti, itd., te to ne treba ni očekivati. Međutim, intenzitet transfera stanovništva sa sela i poljoprivrede u gradove i industriju treba oslabiti. Šta to znači? Imaju li mladi perspektivu u selu u poljoprivredi? Ubeđen sam da imaju. I one generacije koje su se pre 20 i 30 godina opredelile za poljoprivredni poziv, mislim da nisu pogrešile. Oni koji se sada i ubuduće budu opredeljivali za taj poziv mislim da su na ispravnom putu. Da obratim ovu moju misao, podsetio bih vas da se početkom jula 1987. očekuje rađanje petmiliarditog stanovnika naše planete. Do kraja ovog veka očekuje se da će na zemlji živeti šest milijardi ljudi, a 2.050 godine oko 8,5 milijardi ljudi. Broj ljudi, broj usta koja moraju jesti, a takođe i apetiti – rastu iz dana u dan. Poljoprivredni proizvodi sve su nam potrebni i u sve većoj količini. Ti su proizvod roba kao i svaka druga roba, imaju upotrebnu vrednost i vrednost.

I u našoj zemlji broj potrošača poljoprivrednih proizvoda neprestano će rasti. Krajem ovog veka Jugoslavija će imati oko 30 miliona stanovnika. Broj će proizvođača poljoprivrednih proizvoda u nas opadati i krajem veka imaćemo ispod 10% poljoprivrednog stanovništva (oko 3 miliona). Proizlazi da će jedan poljoprivrednik hraniti deset nepoljoprivrednika. Biće to vreme kada će poljoprivredni proizvođači veoma dobro naplatiti minuli rad, ne samo svoj, već i svojih očeva i dedova, a zaposleni (gradski živalj) takođe će dobro plaćati rentu na sitno parcelno vlasništvo. I zbog toga mislimo da mladi imaju perspektivu u poljoprivredi i na selu. Rekao bih da mladi imaju perspektivu u poljoprivredi i na selu. Rekao bih da to ove generacije danas i osećaju. Sve je veće interesovanje za poljoprivredne škole i fakultete kod omladine. U njihovoj svesti nešto se menja. Međutim, i u našoj svesti treba nešto da se promeni. Modernizacija života i rada na selu i u poljoprivredi očito je nužnost. Nove tehnologije moraju brže prodirati i u ovu oblast.

Danilo Tomić

**Technological Changes in
Agriculture and the Perspectives
of the Young Generation**

Summary

Technological changes in agriculture and in the village must essentially be based on the better use of unrenewable and the greater use of renewable resources. This could greatly increase production, income and accumulation and is especially important from the aspect of opening up new jobs in agriculture and in the village and in decreasing the process of deagrarization. New technologies should modernize the village and agriculture and open up perspectives for the young generation in this area of life and work.

**Технологические изменения в
сельском хозяйстве и перспективы
молодого поколения**

Резюме

Суть технологических изменений в сельском хозяйстве и сельской среде заключается в более целесообразном использовании невозобновляемых и более интенсивном использовании возобновляемых ресурсов, что значительно влияет на рост производства, доходов и накопления. Это является одним из важнейших факторов влияющих на появление новых рабочих мест и трудоустройство населения в рамках сельского хозяйства и сельской местности, а также на замедление процесса деаграризации. Новая технология должна способствовать модернизации села и сельского хозяйства и обеспечить перспективы развития молодому поколению в этой области общественной жизни и труда.